

Mekong i Laos **- opium, nagaer og kongerøgelse.**

Pierre Ewald

Vandvejen til Kina

Da den franske Mekong-ekspedition i 1866 nåede frem til Khone vandfaldene i det sydlige Laos, var de drevet af drømmen om at nå Kinas rige markeder ad flodvejen. Men nu strakte sig foran dem mere end 10 kilometers virvar af vandfald og katarakter, der umuliggjorde den videre sejlads og slukkede for det franske håb om at fravriste englænderne en del af den kinesiske kage. Efter opiumskrigen havde England etableret handelsstationer på den kinesiske kyst med Hong Kong som det kommende center, og Frankrig følte sig kaldet til at vise flaget i Indokina. Men forgæves. Ekspeditionen op ad Mekong opgav definitivt håbet om ad denne vej at åbne Kina for handel og deltagerne begyndte nu istedet at udforske floden selv. Det blev en kortlægning der kostede flere deltagere livet af malariaanfald, og hjemme i Frankrig igen var der kun ringe interesse for deres udgivelser.

Med sit udspring godt gemt i det østlige Tibet bliver Mekong undervejs gennem Kina og Laos tilført så meget vand at vi i Khone vandfaldene når en større vandmængde end ved det langt mere kendte Niagara vandfald i Nordamerika. Den fulde længde på 4350 km. gør Mekong til verdens 12.længste flod, og som ekspeditionen snart kunne konstatere, er floden af stor betydning for de lande den løber igennem. Dengang som nu. Til vandforsyning, mad og transport er floden en livsnerve for de omkring 70 mill. mennesker der bor i Mekong bassinet. Med kun få større byer og ingen industri har Mekong stadig en god, omend noget mudret vandkvalitet. I Laos dyrkes der afgrøder i det frugtbare dynd langs floden og Cambodia nyder godt af en årlig veksen mellem salt- og ferskvand ved Tonle Sap søen hvis rige fiskebestand giver befolkningen langt hovedparten af deres proteinbehov. Idag er det kun Japan og Island der overgår Cambodia ved at sætte mere fisk til livs pr. indbygger.

Opium museet

I de nordlige bjerge langs Mekong dyrker bjergfolkene stadig deres opiumsvalmuer. Ikke mindst i 'Den gyldne trekant' som siden 1960'erne er betegnelsen for det sted hvor Mekongs biflod Ruak støder til i grænselandet mellem Thailand, Laos og Burma. Regeringen arbejder efter internationalt pres stadig på at få bjergbønderne til at dyrke andre afgrøder, og det er siden 1998 lykkedes at nedbringe landets opiumsproduktion med 75%. Afvænnings tilbydes alle og opium er nu sværere at få fat på, samtidig med at de piger der tidligere var beskæftiget med dyrkningen nu kommer i skole istedet. Men samtidig er amfetamin et stigende problem, og Laos er et vigtigt transitland for både heroin og amfetamin fra Burma. Og til trods for alle initiativer har Laos stadig verdens højeste opiumsmisbrug pr. indbygger.

Historien om opium'ens betydning for kulturerne langs Mekong får vi et grundigt indblik i på det overvældende 'Hall of Opium' museum på 5.600 m² der netop er opført ved floden lige nord for Chiang Saen i Nordthailand. Overvældende fordi arkitektur, udstillingsteknik og indhold forbinder sig stærkt i en multimedieformidling af opiumens forbandelse og smertestillende velsignelse (foto). Indgangen er gennem en lang mørk tunnel med skeletter i relief på væggene, og i museets indre vises hele den 5000 år lange historie om dyrkning og handel med opium. Udstillingen prydes af ting der hører rygningen til, piberne og værktøj til tilberedningen, ligesom der indgår det fineste kunsthåndværk og et omfattende billedmateriale. Det ville være forkert at påstå at udstillingen nedtoner vestens ansvar. Hele rum viser i opbygning Londons dokker med varer fra østen og transporten af opium fra Indien til Kina. Det franske styre i Laos blev stort set finansieret ved salg af opium, og udstillingen fortæller alt for tydeligt hvordan stoffet havde sin rolle som murbrækker i åbningen af det kinesiske marked. Da England militært satte ind med 1800-tallets opiumskrige, blev Hong Kong en af historiens største narkotikabaser som på sigt skulle vise sig at destabilisere Kina og bringe kejserdømmet til fald.

Nagaer i floden

Fiskelivet er med sine mere end 1200 arter rigt i Mekong, og flodens betydning som forråds-kammer for de lande den gennemløber kan næppe overvurderes. Men to arter er nu stærkt truede, ikke mindst som følge af de kinesiske dæmningsbyggerier. Mekong kæmpehavkatten som kan veje op til 300 kg. har været en sjælden og efterspurgt ret på turiststedernes spisekort i Nordthailand. Men det er nu fem år siden fisken er blevet landet og der foretages ihærdige forsøg med kunstigt opdræt. Det samme pres gælder for de tilbageværende 200 eksemplarer af Irrawaddy delfinen som i det sydlige Laos trues af fortsat jagt på den eftertragtede olie der kan

udvindes fra deres krop.

En flodtur ad Mekong under borgerkrigen i 1973 betød dengang bevæbnede soldater ombord til beskyttelse, og amerikanske helikoptere der patruljerede i luftrummet over floden. Helt uofficielt opholdt der sig et større antal amerikanske soldater i skjulte lejre i Laos for at understøtte det vaklende kongedømme, og et af beviserne herfor ligger bl.a. i et foto af soldater der stolte fremviser en søslange noget udover det sædvanlige. En naga, opfisket fra Mekong med en total længde på tæt ved 20 meter (foto). Skulder ved skulder står soldaterne tæt for at holde den tunge slangekrop. Mekongs nagaer, halvt menneske og halvt slange, har altid haft et mytisk skær over sig og de indgår med vægt i mangan en skabelseshistorie. Således blev Cambodia til som følge af mødet mellem en prins fra Indien, der giftede sig med Nagakongens datter, en af flodens slangeånder. Nagaslanger ses overalt på tempeltrapper som beskyttere af de buddhistiske templer, og de passer fint ind i den meget udbredte åndedyrkelse som ses praktiseret på landet i Laos. Det er ikke noget særsyn sidst på dagen at se et lille offer blive sat ud til ånderne, *phi*, til beskyttelse før mørket omslutter alt.

Laos sidste konge

Som en lysende perle ved Mekong bred ligger stadig den gamle kongeby Luang Prabang, der med sine templer og sit fransk koloniale bymiljø forlængst er opført på UNESCO's liste over World Heritage steder. Hele fire uger måtte den franske Mekong ekspedition hvile ud her i Maj 1867 efter strabadserne op ad floden, og feteret blev de ved kongens hof, hvor de barbrystede laotiske kvinder ikke gik upågtede hen. Paladset bestod dengang af træbygninger, indtil det nuværende blev bygget i 1904. I kongepaladset - nu Nationalmuseum - residerede fra 1959 til hans afgang i 1975 Savang Vatthana, Laos's sidste konge (foto). Han blev den sidste i en lang række af herskere over *'Kongeriget med en Million Elefanter og Luang Prabangs Hvide Parasol'*. Den officielle kroning i templet på flodens anden bred udsatte han til rolige tider atter indfandt sig, men de kom aldrig.

Efter nederlaget til de kommunistiske tropper i 1975 blev to år senere kongen, dronningen, kronprinsen og andre kongelige af sikkerhedsgrunde gemt af vejen i Sam Neua provinsens genopdragelseslejre i det nordøstlige Laos. Tæt på grænsen til Vietnam lå det gamle kerneområde for modstandskampen, og her døde de alle i de følgende år, svækkede af mangel på mad og plaget af malaria. Berøvet al kontakt med sine omgivelser døde kongen selv som den sidste i 1980 i Sop Hao, et forhold som aldrig er blevet officielt vedgået af landets regering.

Denne del af historien er stort set ukendt af landets befolkning, holdt ude fra det billede der tegnes af regeringen. Men der er megen naturlig nysgerrighed, og ser laoterne på fotos fra kongedømmets sidste tid sættes tanker igang og spørgsmål melder sig uvægerligt.

Dæmningerne

I Kinas kamp om ressourcer til landets stærke vækst er der fokus også på Sydøstasiens nærliggende rigdomme og der ses et omfattende vejbyggeri i de nordlige bjerge op mod grænsen til Kina for at gøre naturressourcerne tilgængelige. Overfor den laotiske regering har Kina tilbudt at foretage sprængninger og udlægge navigationsbøjer for at gøre Mekong brugbar også til større transporter op til 300 tons på den klippefulde strækning fra Ban Huay Xai og ned til hovedstaden Vientiane. Disse sprængninger i flodens leje finder allerede sted i Yunnan ved Jinghong og de kan vise sig at være en nutidig teknologisk realisering af den drøm som den franske Mekong ekspedition måtte opgive i 1860'erne.

Lige siden Kina i 1996 indviede sit første dæmningsbyggeri over Mekong i Man Wan har debatten raset om de økologiske og fangstmæssige konsekvenser af dæmningerne. Udover de nuværende to dæmninger er yderligere to under konstruktion til 2010, og endnu fire dæmninger er under overvejelse i et længere perspektiv. Kina kontrollerer nu totalt vandmængden i floden, og i foråret 2004 registreredes en meget lav vandstand i floden på grund af kinesernes lukning af porte i dæmningerne for at gøre plads til sprængningerne i floden. Med en udjævning af flodens vandmængde medfører dæmningerne også at den hidtidige årsrytme med dyrkning af grøntsager i flodbreddens frugtbare aflejrede dynd snart er en saga blot. Sammen med en hastig udtynding af regionens skovarealer gør erosion og overfiskning deres til at forringe de fremtidige levevilkår i de lande Mekong flyder igennem. En sejlads ad Mekong idag viser laoter travlt optaget af guldvaskning langs bredden. Man kan have sin berettigede tvivl om hvorvidt vaskning efter guld er hvad der skal til for at fremme en bæredygtig udvikling for befolkningen langs Mekong. Men i lande præget af skiftende grænser og omfattende migration synes kun to ting at beholde deres absolutte værdi: Guld og opium.

Litteratur:

- The Mekong. Turbulent past, uncertain future / Milton Osborne. 2000.

- The greater Mekong Subregion Atlas of the Environment. 2004.
- www.goldentrianglepark.org

Fotos:

- 1: Landskab ved Mekong. Flere have.
- 2: Evt. stik fra den franske Mekong-ekspedition. Have.
- 3: Opiumsryger på museet. Have.
- 4: Amerikanske soldater med kæmpenaga. Farve eller s/h.
http://www.mrcmekong.org/images/catch_culture/Naga.jpg
- 5: Kong Savang Vatthana og dronning Khamponi. Farve. Have.